

І.В. Ковтун
начальник штабу
(ГУМВС України в Дніпропетровській області)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ФОРМИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ШТАБАМИ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Розглянуто й систематизовано організаційно-тактичні форми інформаційно-аналітичного забезпечення штабами органів внутрішніх справ запобігання кримінальним правопорушенням та з урахуванням положень нового Кримінального процесуального кодексу України запропоновано нормативне закріплення цих форм.

Ключові слова: штаби органів внутрішніх справ, інформаційно-аналітичне забезпечення, організаційно-тактичні форми, запобігання, кримінальне правопорушення.

Рассмотрены и систематизированы организационно-тактические формы информационно-аналитического обеспечения штабами органов внутренних дел предупреждения уголовных правонарушений и с учетом положений нового Уголовного процессуального кодекса Украины предложено нормативное закрепление этих форм.

Ключевые слова: штабы органов внутренних дел, информационно-аналитическое обеспечение, организационно-тактические формы, предупреждение, уголовное правонарушение.

Organizational and tactical forms of informational and analytical supply by internal affairs headquarters of criminal offences prevention are examined and systematized, and regard to provisions of the new Criminal procedural code of Ukraine the author suggests to fix these forms in rules.

Keywords: internal affairs headquarters, informational and analytical supply, Organizational and tactical forms, prevention, criminal offence.

Постановка проблеми. Провідна роль у підвищенні якості й ефективності діяльності правоохоронних органів щодо запобігання та розслідування кримінальних правопорушень належить органам внутрішніх справ, які мають найбільші серед інших правоохоронних структур можливості щодо протидії злочинності й докладають значних зусиль, спрямованих на оздоровлення криміногенної ситуації. У задекларованих МВС України нових умовах роботи, коли основу діяльності ОВС складають профілактика та прогнозування правопорушень, розкриття кримінальних правопорушень по гарячих слідах, важливим фактором збереження та підвищення ефективності діяльності ОВС є врахування під час організаційної діяльності тенденції до подальшого збільшення обсягів інформації про причини окремих кримінальних правопорушень та умови, що сприяють їх вчиненню, про пошук найбільш ефективних форм запобігання їм тощо.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Загальні питання організації інформаційно-аналітичного за-

безпечення запобігання та розслідування кримінальних правопорушень органами внутрішніх справ розглядалися у наукових працях Є. Д. Лук'янчикова [1], Є.М. Яковця [2] та інших авторів. Окремі аспекти організації аналітичної роботи у правоохоронних органах взагалі та органах внутрішніх справ зокрема були досліджені І. В. Арістовою [3], О. М. Бандуркою [4], Р. А. Калюжним [5], Б. А. Кормичем [6], Д. Я. Семир'яновим [7], І. С. Стаценко-Сургучовою [8] та ін. Однак на сьогодні не вироблено єдиного комплексного підходу, зокрема, щодо визначення організаційно-тактичних форм інформаційно-аналітичного забезпечення штабами органів внутрішніх справ запобігання кримінальним правопорушенням.

Мета даної публікації – розгляд і систематизація організаційно-тактичних форм інформаційного забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням штабами органів внутрішніх справ.

Виклад основного матеріалу. Насамперед слід зазначити, що відсутність чітких, науково обґрунтованих понять у визначенні функції запобігання кримінальним правопорушенням вимагає певного "пояснення", особливо з огляду на наявність у теорії оперативно-розшукової діяльності робіт, присвячених даній тематиці. Так, одним із засновників теорії оперативно-розшукової діяльності О. Г. Лекарем було досліджено форми попереджувального впливу на кримінальну сферу, розроблено їх класифікацію, що стосується діяльності правоохоронних органів. Загальним для характеристики усіх форм попереджувально-профілактичної функції вчений визначив поняття «запобігання», складовими якого є профілактика (загальна та індивідуальна); попередження злочинів; припинення злочинів [9].

Ще у 1960-х рр. попередження злочинного задуму та підготовчих дій за допомогою негласного апарату оформлювалося рапортом з додаванням до нього перевірного матеріалу та заповнення спеціальної облікової картки, а узагальнені дані за цією позицією щоквартально направлялися до МВС УРСР у вигляді звіту про результати діяльності щодо попередження злочинів. Ця робота не тільки враховувалася, але й заохочувалася, що, відповідно, формувало гуманістичну орієнтацію оперативно-розшукової діяльності. Таким же чином враховувалися й загальнопрофілактичні заходи ОВС, а також діяльність оперативних працівників та дільничних інспекторів щодо здійснення індивідуально-профілактичного впливу. Припинення правопорушення на стадії замаху фіксувалося в обліковій картці на кримінальну справу за формою 1.

На нашу думку, терміни "попередження" та "запобігання" за своїм змістом не є тотожними та мають співвідноситися як приватне до загального. Вочевидь наявна нормативна невизначеність у використанні термінів «запобігання», «попередження», «профілактика», «припинення» на рівні законів України має бути ліквідована.

Стосовно сутності й призначення аналітичної роботи у боротьбі зі злочинністю, а також завдань та функцій штабів ОВС в її здійсненні, ми

дійшли висновку щодо необхідності розмежування повноважень у сфері аналітичної роботи та, відповідно, відокремлення аналітичної підтримки вирішення проблем, що детермінують функціонування ОВС від аналітичного й інформаційного забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням. Зазначимо, що таке розмежування запропоноване з метою розгляду та нормативного закріплення статусу аналітичної роботи як складової управлінського впливу керівництва МВС України на підлеглі апарати, з одного боку, та "зворотного зв'язку" функціонального рівня управління з керівництвом – з іншого. За такого підходу, на нашу думку, у повному обсязі проявляється штабна функція, відповідно до якої, обґрунтовуючи власними дослідженнями проекти управлінських рішень, що подаються керівникові, працівники штабних підрозділів мають надати (організувати) інформаційно-аналітичне забезпечення запобігання його підлеглими кримінальним правопорушенням.

На підставі аналізу практики документального забезпечення діяльності штабів щодо аналітичної підтримки запобігання та розслідування кримінальних правопорушень зазначимо, що останні використовують значну кількість документів, проте на сьогодні в умовах інформатизації їх значення саме для аналітичної роботи поступово зменшується. При здійсненні аналітичної роботи працівники використовують переважно інформацію з автоматизованих інформаційно-пошукових систем, а не з журналів, що ведуться у черговій частині. Що стосується стандартних документів у роботі штабів, то вони забезпечують лише передачу інформації по різноманітних каналах передачі інформації, а також закріплюють результати аналітичної роботи для подальшого використання цих документів при прийнятті різноманітних рішень щодо подальшого запобігання та розслідування кримінальних правопорушень.

З метою вирішення завдань аналітичної роботи відповідно до чинних нормативних актів штабні підрозділи здійснюють власні функції у сфері забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням у таких організаційно-тактичних формах:

1) *забезпечення прийому, реєстрації та реагування на повідомлення про злочини, що вчинені або готуються.* Ключову роль в організації цієї роботи, а також взаємодії між працівниками структурних підрозділів покладено на штабні підрозділи, починаючи з реєстрації працівниками чергових частин ОВС заяв і повідомлень громадян, документування кримінальних правопорушень та організації їх розкриття по "гарячих слідах" і закінчуючи організацією роботи комісій з обліково-реєстраційної дисципліни їх головами – начальниками штабів. У зв'язку з прийняттям нового кримінального процесуального законодавства та з метою вдосконалення координації діяльності ОВС з питань належного реагування на кримінальні правопорушення та інші події МВС України актуалізувало питання Єдиного обліку заяв і повідомлень, що надходять до ОВС, а також співвідношення системи Єдиного обліку та Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Одним із напрямків діяльності штабу Г(УМВС) є перевірка дотримання працівниками інших структурних підрозділів обліково-реєстраційної дисципліни, яка здійснюється створеними мобільними групами, а також у ході цільових, інспекторських та контрольних перевірок ОВС. При цьому саме працівниками штабів рівня Г(УМВС) виявляється найбільша кількість фактів приховування від обліку заяв громадян кримінального змісту під час безпосереднього звернення останніх до працівників міліції, випадки приховування повідомлень про кримінальні прояви шляхом їх реєстрації в Журналі обліку інформації, яка не містить наявних ознак кримінального правопорушення, та списання їх до справи без прийняття рішення.

Виявлені за результатами перевірок штабом недоліки та порушення доповідаються начальникові Г(УМВС) разом із пропозиціями щодо їх усунення, покращення стану обліково-реєстраційної дисципліни, а також ужиття заходів дисциплінарного впливу до винних посадових осіб ОВС, у тому числі керівників, які не забезпечили належної організації роботи за цим напрямком. Крім цього, за результатами постійного вивчення та аналізу статистичних показників і стану роботи ОВС з реагування та реєстрації заяв і повідомлень про злочини, штабом Г(УМВС) до структурних підрозділів і територіальних ОВС області надсилаються службові телеграми, доповідні записки, вказівки та огляди стану дотримання обліково-реєстраційної дисципліни, в яких розробляються додаткові організаційно-практичні заходи із покращення роботи у зазначеному напрямку, їх виконання постійно контролюється;

2) *перевірка та оцінка стану і результатів запобігання та розслідування кримінальних правопорушень при проведенні комплексного інспектування, контрольної або цільової перевірки ОВС.* На сьогодні одним із найбільш ефективних способів об'єктивного вивчення в ОВС фактичного стану оперативно-службової діяльності та криміногенної ситуації на території обслуговування є комплексні інспектування та контрольні перевірки, проведення яких передбачено відповідним наказом МВС України.

Комплексні інспектування та контрольні перевірки є однією із складових системи впливу на стан криміногенної ситуації в регіонах та організації оперативно-службової діяльності ОВС. Завдяки цьому можна управляти процесом та вносити корективи у професійну діяльність.

У період підготовки для проведення перевірки штабні та структурні підрозділи вивчають та аналізують стан криміногенної ситуації в регіоні, результати роботи ОВС, довідки, інші матеріали (листи, скарги і заяви, довідки інспекторських, контрольних, цільових та інших перевірок, накази, вказівки, рішення колегій тощо) та складають плани-завдання на перевірку.

Штабні підрозділи узагальнюють статистичні матеріали стосовно криміногенної ситуації у регіоні та готують довідку за основними результатами роботи ОВС, складають завдання на перевірку та організують проведення інструктивної наради з членами комісії. Також разом

з керівництвом територіальних ОВС організуються робочі зустрічі з керівниками територіальних підрозділів прокуратури, суду, СБУ, представниками громадськості, трудовими колективами регіону та засобів масової інформації, у ході яких з'ясовується думка щодо діяльності ОВС, його керівників та рівень їх взаємодії.

За результатами інспектування штабним підрозділом складається акт, в якому вказуються логічно пов'язані виявлені недоліки в організації оперативно-службової діяльності з конкретними причинами допущених порушень та визначаються заходи і пропозиції щодо покращення криміногенної ситуації в регіоні, а також організується проведення наради, на якій розглядаються підсумки перевірки, уточнюються оцінки та висновки;

3) *участь штабів у проведенні комплексних оперативно-профілактичних та цільових операцій (відпрацювань)*. Зазначений напрямок оперативно-службової діяльності включає підготовку та організацію проведення оперативно-профілактичних заходів "Автомобіль", "Зброя та вибухівка", "Квартира", "Розшук", "Октан", "Трал", "Корупціонер", "Кордон", "Рубіж", "Канал", "Мак", "Генофонд", "Батискаф", "Ліки", "Інтелект", "Ринок", "Мігрант", "Побут", "Нагляд", "Берег", "Вугілля", "Вантаж", "Скло", "Магістраль", "Квиток", а також комплексів оперативно-профілактичних заходів "Автобус", "Антикваріат", "Вокзал", "Діти вулиці", "Іноземець", "Канікули", "Літо", "Метал", "Нічне місто", "Пасажир", "Урок", "Фірма", "Ялинка", порядок збору, опрацювання та подання звітів за результатами їх проведення.

Так, штаб, як провідний підрозділ апарату Г(УМВС) у сфері організації роботи ОВС області, координації та узгодження їх дій, бере безпосередню участь в організації проведення цільових оперативно-профілактичних операцій та комплексу оперативно-профілактичних заходів, розробляє проекти відповідних розпорядчих документів.

Під час проведення комплексних оперативно-профілактичних відпрацювань штаб Г(УМВС) аналізує оперативну обстановку, визначає фактори, які негативно позначаються на криміногенній ситуації в регіоні, визначають основні напрямки діяльності ОВС щодо оперативно-профілактичного заходу у регіоні, а також забезпечує координацію дій усіх підрозділів з метою ефективного використання сил і засобів ОВС, надає організаційно-практичну допомогу органам внутрішніх справ у проведенні заходів.

З метою визначення та поставлення спільних завдань, заходів практичної взаємодії, контролю, обміну інформацією на всіх рівнях, у разі необхідності, керівники штабу Г(УМВС) організують проведення координаційних нарад із запрошенням представників органів прокуратури, судів (за погодженням), СБУ, ДПС, підрозділів митної та прикордонної служби, інших центральних органів виконавчої влади;

4) *забезпечення готовності ОВС до дій в умовах надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру*. Відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 03.08.1998 № 1198 "Про єди-

ну державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру" та наказу МВС України від 05.03.2009 № 118 "Про затвердження Положення про функціональну підсистему забезпечення охорони громадського порядку та безпеки дорожнього руху єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру", ОВС перебувають у готовності до виконання таких завдань: забезпечення охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю, безпеки дорожнього руху, збереження майна та культурних цінностей у районах виникнення надзвичайних ситуацій; організація дорожнього руху з метою забезпечення безперешкодного в'їзду (виїзду) в зону надзвичайної ситуації транспорту, задіяного в рятувальних та інших невідкладних роботах; надання допомоги органам виконавчої влади, посадовим особам у проведенні відселення населення із місць, небезпечних для їх проживання; забезпечення охорони громадського порядку та безпеки дорожнього руху в період проведення цих заходів; забезпечення участі сил та засобів (у межах їх тактико-технічних можливостей) у проведенні аварійно-, пошуково-рятувальних робіт у районах виникнення надзвичайних ситуацій; забезпечення охорони режимно-обмежувальних та карантинних зон в осередках радіаційного, хімічного, бактеріологічного (біологічного) зараження, а також у період їх ліквідації; обмеження доступу населення до небезпечних зон;

5) *аналіз стану злочинності та результатів роботи ОВС (за місяць, квартал, півріччя, рік)*. Одним із основних завдань, покладених на штаби, є комплексний аналіз стану злочинності, охорони і забезпечення громадського порядку, результатів роботи ОВС області. Наприклад, у ГУМВС в Дніпропетровській області аналітична робота здійснюється відповідно до наказу ГУМВС від 04.10.2010 № 1846 "Про організацію аналітичної діяльності в органах та підрозділах ГУМВС", яким затверджено Наставову з організації аналітичної роботи в органах і підрозділах внутрішніх справ області (на рівні МВС аналогічний документ не розроблено) та Регламент аналітичної роботи в ГУМВС (наказ МВС України від 30.06.2004 № 740 "Про затвердження Регламенту аналітичної роботи в центральному апараті Міністерства внутрішніх справ України" (скасовано у 2011 році).

Згідно з Регламентом аналітичної діяльності в ГУМВС, штабом Головного управління забезпечується підготовка, на підставі статистичних даних УІАЗ, інформації ЧЧ ГУМВС, а також матеріалів зі структурних підрозділів ГУМВС, таких документів: комплексної оцінки оперативної обстановки на території області (за півріччя, рік); аналітичної довідки про стан правопорядку та результати оперативно-службової діяльності (щоквартально), аналітичної довідки про стан оперативної обстановки (щомісячно); інформаційного збірника про основні показники, що характеризують криміногенну ситуацію, та результати оперативно-службової діяльності (щомісячно).

Підготовка вказаних документів потребує комплексного та виваженого підходу з метою надання об'єктивної оцінки результатам роботи як кожного окремо узятим структурним підрозділу, так і в цілому Г(УМВС) за основними напрямками оперативно-службової діяльності. Відповідно найбільш ефективно проведення аналізу стану злочинності та результатів роботи ОВС може здійснюватися виключно штабними підрозділами, які наділені для цього повноваженнями міжгалузевого характеру та забезпечують координацію та узгодження дій структурних підрозділів Г(УМВС) щодо захисту прав і свобод людини та громадянина, власності, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, боротьби зі злочинністю, запобігання та розслідування кримінальних правопорушень, охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки і безпеки дорожнього руху;

б) підготовка піврічних, річних планів основних організаційних та практичних заходів ОВС. Планування оперативно-службової діяльності ОВС здійснюється відповідно до Інструкції з організації планування в системі органів і підрозділів внутрішніх справ України, затвердженої наказом МВС України від 24.01.2005 № 65 зі змінами, внесеними наказами МВС України від 01.08.2011 № 500 "Про визнання такими, що втратили чинність, та внесення змін до деяких організаційно-розпорядчих документів МВС" та від 25.01.2012 № 60 "Про оптимізацію узагальнення та поширення передового досвіду МВС України".

Планування – процес вироблення управлінського рішення, що включає в себе сукупність окремих рішень і складається з дій, які послідовно змінюють одна одну, а саме: збір, систематизація та аналіз вихідної інформації, у тому числі пропозицій, що надходять від структурних підрозділів; підготовка проекту плану; узгодження проекту плану з відповідальними виконавцями і співвиконавцями; затвердження плану керівником; доведення плану до виконавців і співвиконавців.

Згідно з вищевказаною Інструкцією та внесеними до неї змінами, у Г(УМВС) розробляються: план основних організаційних заходів (на рік), план засідань колегії Г(УМВС) (на півріччя), а також плани роботи структурних підрозділів апарату Г(УМВС) та МРЛО області (на півріччя);

7) виконання окремих доручень керівництва Г(УМВС) за приписом щодо службових перевірок за фактами надзвичайних подій в оперативних та слідчих підрозділах ОВС;

8) запобігання кримінальним правопорушенням безпосередньо працівниками чергової частини при виїзді у складі наряду на місце пригоди (інспектора чергового або помічника чергового).

Висновки. Визначивши й систематизувавши організаційно-тактичні форми інформаційного забезпечення штабами органів внутрішніх справ запобігання та розслідування кримінальних правопорушень, вважаємо за необхідне розробити й затвердити Настанову з організації аналітичної роботи в органах і підрозділах внутрішніх справ. Окремим розділом цієї Настанови закріпити організаційно-тактичні форми інфо-

рмаційно-аналітичного забезпечення штабами запобігання та розслідування кримінальних правопорушень з урахуванням положень нового Кримінального процесуального кодексу України та введення інституту негласних слідчих дій, порядок підготовки аналітичних документів, їх використання під час оцінювання оперативної обстановки з урахуванням вимог інформаційного законодавства.

Бібліографічні посилання

1. Лук'янчиков Є.Д. Інформаційне забезпечення розслідування злочинів (правові і тактико-криміналістичні аспекти) : дис... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Є.Д. Лук'янчиков. – К., 2005.
2. Яковец Е.Н. Основы информационно-аналитического обеспечения оперативно-розыскной деятельности : учеб. пособие / Е.Н. Яковец. — М., 2009.
3. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти / І.В. Арістова; за заг. ред. Бандурки О.М. : монографія. – Х., 2000.
4. Бандурка О.М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення /О.М. Бандурка. – Х., 1996.
5. Калюжний Р.А. Інформаційне забезпечення державного управління (на прикладі системи органів внутрішніх справ) /Р.А. Калюжний // Державне управління: теорія і практика / за заг. ред. проф. Авер'янова В.Б. – К., 1998.
6. Кормич Б.А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи : навч. посібник / Б.А. Кормич. – К., 2004.
7. Семир'янов Д.Я. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління підрозділами податкової міліції України : дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Д.Я. Семир'янов. – Ірпінь, 2004.
8. Стаценко-Сургучова І.С. Сутність інформаційно-аналітичної роботи в органах державної податкової служби / І.С. Стаценко-Сургучова // Науковий вісник. – Ірпінь, 2006. – № 4–5(35). – С. 228–233.
9. Лекарь А.Г. Профилактика преступлений / А.Г.Лекарь. – М., 1972.

Надійшла до редакції 29.10.2012

І.Я. Кулик

здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.98

ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ПРОВЕДЕННЯ ОДНОЧАСНИХ ОБШУКІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ ЗЛОЧИННИМИ УГРУПОВАННЯМИ

Досліджено актуальні проблемні питання організаційно-тактичного забезпечення проведення обшуку. Розглянуто тактичні прийоми проведення обшуку у підозрюваних та обвинувачених з урахуванням сучасної наукової думки та потреб правоохоронної практики.

Ключові слова: злочинні угруповання, тактика, організація, тактичне забезпечення, тактика обшуку, обшук.